

УДК 371.121:002:37.016

Бондар Ольга Андріївна, методист вищої категорії Центру науково-методичного супроводу регіональної та міжнародної діяльності Університету менеджменту освіти

Кравчина Оксана Євгенівна, молодший науковий співробітник Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Академії педагогічних наук України

Оліфіра Лариса Миколаївна, викладач кафедри менеджменту освіти Університету менеджменту освіти

Інформаційна культура як складова професіоналізму методичного працівника.

Автори розкривають питання формування інформаційної культури методичного працівника у зв'язку з поширенням на сучасному етапі використання інформаційно-комунікаційних технологій та дають певну характеристику ресурсів освітнього сектора Інтернету.

Ключові слова: *інформаційна культура, методична культура, інформаційні технології, інформаційні ресурси.*

Становлення інформаційного суспільства та суспільства знання суттєвим образом активізували необхідність спеціальної підготовки людини до життя в новій інформаційно-технологічній та освітній середі. Саме тому в умовах докорінного реформування концептуальних, організаційних і структурних засад вітчизняної освіти з метою виведення її на рівень досягнень розвинутих країн світу вирішальна роль відводиться готовності освітянських кадрів до реалізації поставлених завдань. Вони „мають стати

рушійною силою відродження та створення якісно нової системи освіти” як зазначено у Державній національній програмі „Освіта”(Україна ХХІ століття) [1]. Підготовка педагогічних працівників є центральним завданням модернізації освіти, провідним принципом державної освітньої політики.

Ключовою ідеєю розвитку сучасної системи освіти у всьому світі стала ідея «навчання впродовж всього життя» (неперервна освіта). Її реалізація неможлива без спеціальної, цілеспрямованої роботи всіх освітніх закладів з формування вмінь вчитися, добувати інформацію, виокремлювати та використовувати необхідні знання. Лише при виконанні всіх цих умов може бути реалізована ідея неперервної освіти. В зв'язку з цим особливе значення має організація інформаційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості спеціалістів у сфері освіти. Питання стоїть не в поповненні рівня знань спеціаліста, а в розвитку здібностей знаходити потрібну інформацію, аналізувати її та впроваджувати у свою практичну діяльність, оперативно реагувати на інноваційний досвід, а також проектувати, створювати, експериментально апробувати інновації, вміти їх цілеспрямовано розповсюджувати.

Метою статті є розгляд питання формування інформаційної культури методичного працівника та аналіз сучасних ресурсів освітнього сектора Інтернету для методичного працівника.

Значущими в контексті розгляду питання формування інформаційної культури педагогічних працівників є ідеї В.А.Кравець, В.Н.Кухаренко, Н.В.Новожилової, А.Г.Шабанова, Т.І.Шорохової, В.Ю.Бикова, В.В.Олійника, М.І. Жалдака. Аналізуючи праці вчених можна відмітити що формування і підвищення інформаційної культури педагогічних кадрів освітніх установ в епоху переходу людства до інформаційного суспільства є необхідною для становлення їх професійної культури. А також виявляється взаємозалежність рівня інформаційної культури освітян від стану інформаційного забезпечення їх діяльності.

Розглянемо загальне визначення терміну «інформаційна культура». Термін «інформаційна культура» у вітчизняних публікаціях вперше з'явився в 70-х роках ХХ століття за ініціативи бібліотечних працівників та стосувався бібліотечної справи. Після цього концепція інформаційної культури в процесі розвитку почала об'єднувати в собі знання з різних наук, а саме: теорії інформації, кібернетики, інформатики, документалістики, філософії, логіки, культурології, лінгвістики тощо.

В сучасний час інформаційну культуру все частіше розглядають як особливу складову інформаційного суспільства. При цьому залежно від об'єкта дослідження виокремлюють інформаційну культуру суспільства, інформаційну культуру окремих категорій споживачів інформації (дітей, педагогів, юристів та ін.) та інформаційну культуру особистості.

Інформаційна культура в широкому розумінні – це сукупність принципів та механізмів, що забезпечують етнічні та національні культури, їх об'єднання в єдиний загальний досвід людства. В узькому розумінні – це оптимальні засоби спілкування з інформацією та представлення її користувачу для вирішення теоретичних та практичних задач; механізми удосконалення технічних засобів виробництва, зберігання та розповсюдження інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів та інформації [2].

На сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій інформаційна культура особистості вже є складовою загальної культури людини, яка складається з інформаційного світогляду та системи знань та вмінь, які забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимальним задоволенням індивідуальних інформаційних потреб за допомогою використання як традиційних так і новітніх інформаційних технологій.

При переході до інформаційного суспільства необхідно підготувати людину до швидкого сприйняття та обробки великих об'ємів інформації, вона має володіти сучасними засобами, методами та технологією роботи.

Крім того, новітні умови роботи знаходяться в залежності від інформованості однієї людини від інформації, яка належить іншим і вже недостатньо вміти самостійно засвоювати та накопичувати інформацію, а потрібно навчатися такій технології роботи з інформацією, коли готуються та приймаються рішення на основі колективного знання. Це вимагає від людини наявності певного рівня інформаційної культури.

Для вільного орієнтування в інформаційному просторі людина має володіти інформаційною культурою, як однією із складових загальної культури. Інформаційна культура є продуктом різнобічних творчих здібностей людини, що проявляється в таких аспектах:

- у конкретних навичках використання технічних засобів (від телефону до персонального комп'ютера та комп'ютерних мереж);
- у здатності використовувати у своїй діяльності інформаційні технології, а також пов'язані з ними чисельні програмові продукти;
- у вмінні знаходити інформацію з різноманітних джерел, а саме: періодичної преси, науково-методичної літератури, електронних джерел; і водночас доступно трактувати та ефективно її використовувати;
- в уміннях щодо аналітичного оброблення інформації;
- в знаннях особливостей інформаційних потоків в галузі професійної діяльності.

Зазначимо, що ці знання дають змогу фахівцеві діяти і в нестандартних ситуаціях, які вимагають нетрадиційного творчого підходу.

Інформаційна культура складається зі знань з тих наук, які сприяють її розвитку у тому чи іншому виді діяльності. Невід'ємною частиною інформаційної культури є знання нових інформаційних технологій та вміння їх використовувати для автоматизації рутинної праці та в ситуаціях, які потребують нетрадиційного творчого підходу.

Проблема інформаційної культури методичних працівників є особливо актуальною в зв'язку з поширенням великої кількості педагогічної

інформації та неефективним використанням вже існуючих інформаційно-електронних засобів, в першу чергу комп'ютерів. Розглянемо інформаційну культуру як складову загальної культури методиста закладу післядипломної педагогічної освіти.

Інформаційно-педагогічна компетентність методиста – це компонент його загальної методичної культури, важливий показник його професійної майстерності та відповідності до світових стандартів у сфері освіти. Світовий досвід показує, що саме ті держави, а саме США, Германія, Японія, Франція, які зробили підготовку своїх інтелектуальних кадрів першочерговою задачею, добилися найбільшого успіху в оборонній, економічній, соціальній та політичній, правовій та культурній сферах.

Інформаційно-методична компетентність, включає в себе активне знання способів отримання та передачі різнобічної інформації, володіння сучасними інформаційними технологіями в освіті, в основі яких сукупність професійних, методологічних та загальнокультурних знань та практичних вмінь, які мають стати обов'язковим компонентом більш широкого поняття – загальної педагогічної культури сучасного методичного працівника. В даному випадку методичний працівник може виступати як передавач інформаційної грамотності в освітянській діяльності.

Методична робота – важлива ланка забезпечення неперервної освіти працівників освітянських закладів. Вона в кінцевому результаті покликана впливати на підвищення якості та ефективності навчально-виховного процесу, зростання рівня освіченості, вихованості та розвитку підростаючої особистості.

Методична діяльність є специфічним різновидом освітньо-управлінської діяльності, в центрі якої стоїть методист або людина, яка виконує ці функції.

Ведучими функціями методиста є:

дослідницькі та діагностичні, що дозволяють збирати інформацію по об'єкту, який досліджується;

проектно-прогностичні, цілеспрямовано і системно організуючі діяльність педагогів;

аналітично-рефлексивні, що сприяють вивченню та узагальненню кращого досвіду в системі освіти.

Взаємозв'язок означених функцій відображається в основних видах діяльності методиста (рис.1).

Рис. 1. Основні види діяльності методиста

В сучасних умовах компетентність методиста визначається його методичною культурою. Методична культура має структуру, яка складається з таких елементів: знання, прийоми, творчість, емоційний досвід (рис.2).

Знання про цілі, засоби, об'єкти, результати, прийоми процесів навчання – тобто про всі його компоненти, включаючи знання про самого себе як педагога, є першим елементом методичної культури.

Другим елементом є *прийоми* професійної діяльності, що базуються на навиках, які є складовими досвіду роботи. Саме на їх основі здійснюється репродукція методичної культури.

Третій елемент методичної культури – *творчість*, тобто продукування нового в навчанні.

Четвертим є досвід *емоційного відношення* до своєї професійної діяльності. Поява такого досвіду пов'язана з професійною діяльністю і звернена на систему цінностей особистості. Оволодіваючи елементами методичної культури, педагог піднімається на вищі ступені свого професіоналізму.

Рис. 2. Структура методичної роботи

Для забезпечення умов випереджального навчання в системі підвищення і розвитку професіоналізму методиста необхідно серед інших завдань забезпечити виконання функцій діяльності методиста через підсилення його підготовки у сфері знань інформаційно-аналітичних, проектно-прогностичних, планування тощо.

Посилюється значення необхідності формування нової інформаційної культури, яка повинна стати елементом загальної культури. Її основою мають стати знання про інформаційне середовище, закони його функціонування, вміння орієнтуватися в інформаційних потоках.

Інформаційна культура – це новий тип спілкування, що дає можливість вільного виходу особистості в інформаційне середовище; свобода виходу та доступу до нього на всіх рівнях від глобального до локального; новий тип мислення, що формується в результаті звільнення

людини від рутинної інформаційно-інтелектуальної роботи, серед якостей, що визначають його, на сьогодні більш виражена орієнтація останньої на саморозвиток і самонавчання. Вона включає в себе грамотність і компетентність в розумінні природи інформаційних процесів та відношень; гуманістично-орієнтовану інформаційну ціннісно-смыслову сферу (спрямованість, інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації); розвинуту інформаційну рефлексію, а також творчість в інформаційній поведінці та соціально-інформаційній активності.

На наш погляд, сутність інформаційної культури методичного працівника визначається тим, що проникаючи в усі сфери професійної діяльності вона трансформується в більш якісну діяльність і вищий рівень цілісної індивідуальності та особистості фахівця.

Одним з важливих елементів інформаційної культури людини є знання інформаційних ресурсів. Наразі найпоширенішим є використання мережі Інтернет, освітній потенціал якої безпосередньо пов'язаний із змістом інформації. Частина інформації створюється цілеспрямовано різними науковими та освітніми спільнотами, решта стихійно заповнює цю галузь. Зміст інформації в Інтернеті доволі різнобічний, вона буває як позитивної так і негативної якості. У зв'язку з цим виникають проблеми: етики, достовірності, надійності інформації, впливу на психіку та підсвідомість людей. Достовірність мережевої інформації важко перевірити: на багатьох сайтах немає даних про авторів та про організації, які займаються розробкою та наданням інформації, на відміну від друкованих видань, у яких завжди вказані вихідні дані. Вирішення цієї проблеми частково може взяти на себе методист, попередивши про недостовірну інформацію, яка існує в Інтернеті.

Тільки спеціаліст певного фаху, який володіє інформаційною культурою, може оцінити отриману інформацію та можливості використання її в навчальному процесі зі слухачами курсів, студентами, школярами. Спільно з ними він має аналізувати повідомлення, отримані з різних сайтів, підтверджувати дані, спираючись на наукову, енциклопедичну та іншу

літературу. Саме таким чином можна орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

Розглянемо деякі аспекти використання мережі Інтернет в методичній діяльності. Існує декілька напрямів використання Інтернет-технологій:

- ◆ організація роботи з вивчення та узагальнення педагогічного досвіду освітян;
- ◆ обмін досвідом роботи через телеконференції, форуми, електронну пошту тощо;
- ◆ інформаційне забезпечення праці фахівця, який працює в інноваційному руслі (банки даних передового педагогічного досвіду та освітніх інновацій);
- ◆ розповсюдження досвіду роботи фахівців (розміщення в електронному вигляді на web-сторінках освітніх сайтів);
- ◆ вивчення теоретичного матеріалу та практичного досвіду з проблем досліджень та дослідно-експериментальної роботи в Інтернеті;
- ◆ підвищення кваліфікації педагогічних працівників при використанні дистанційних форм навчання.

Всі вони сприяють професійному саморозвитку, дозволяють здійснювати особистісно-орієнтовану інформаційну підтримку відповідно до педагогічного досвіду кожного фахівця, дають можливість розгорнути методичну діяльність на основі співробітництва не лише з колегами одного навчального закладу, а й усіма тими, хто зацікавлений у розвитку певного напрямку психологічного або педагогічного дослідження, незалежно від місця та країни проживання.

Найбільш представленими в Інтернеті є інформаційні ресурси, які знаходяться на WWW (Word Wide Web). WWW складається із сторінок сайтів і порталів, які містять текстову, графічну, музичну, анімаційну та іншу інформацію в залежності від тематики і спрямованості сайту.

Стратегічна інформація щодо розвитку освіти в Україні міститься на сайті Міністерства освіти і науки України [10]. На даному сайті користувач

знайде інформацію про нормативно-правове забезпечення установ освіти (від дошкільного до післядипломного рівнів), заходи та новини освітянського життя, спільні з міжнародними організаціями гранти й проекти тощо.

За підтримки МОН України у 2005 році відкрито програму Великої Британії «Global Gateway» - «Світовий освітній портал». Це Інтернет-портал, який було створено департаментом освіти Великої Британії. На ньому вчителі, учні, батьки, управлінці галузі освіти різних рівнів і всі зацікавлені можуть знайти найрізноманітнішу інформацію – від новин до планів уроків, методичні розробки та аналітичні матеріали щодо розвитку освіти в світі.

Російське мережеве об'єднання методистів [9] – це сайт методичної підтримки вчителів-предметників. На ньому розміщені різноманітні матеріали з предметів загальноосвітньої школи.

База «Законодавство України» знаходиться на сайті Верховної Ради України [11]. Пошукова система дозволяє швидко знайти документи як за реквізитами, так і за контекстом.

На освітньому порталі [7] користувач має нагоду ознайомитись з новинами та подіями освітнього життя, а також скористатися автоматизованою базою даних вищих навчальних закладів України, каталогом освітніх сайтів та іншою різноманітною інформацією з питань освіти та науки.

Різноманітна педагогічна інформація, у тому числі методична, знаходиться на порталі „Діти України” [8]. Інформація, яка розміщена на ньому спрямована на широке коло користувачів: від дитини до вчителя та батьків.

Інформація щодо післядипломної освіти, її змісту, нормативного забезпечення, програм навчальних курсів та форм проведення розміщена на сайтах Університету менеджменту освіти АПН України [12] та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти (ОШПО).

Одним з напрямів діяльності методичних працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти (ІШПО) є вивчення, узагальнення та

розповсюдження перспективного педагогічного досвіду серед освітянської громадськості. Автоматизовані бази даних перспективного педагогічного досвіду та освітніх інновацій, розміщені на сайті Університету менеджменту освіти АПН України [12]. В базі даних освітніх інновацій зібрано воедино інформацію про інновації всеукраїнського та регіонального рівнів, у автоматизованому банку даних перспективного педагогічного досвіду зосереджується та через нього пропагується інформація про найбільш важливий перспективний педагогічний досвід окремих працівників і колективів шкіл, дошкільних, позашкільних установ, відділів освіти, методичних кабінетів, інститутів ППО України тощо.

Інтернет є також сучасним засобом спілкування з колегами, партнерами, однодумцями. Світовий досвід його використання з цією метою доводить, що даний напрямок є перспективним і далекоглядним. Створення форумів на сайтах надає можливість освітянам швидко та своєчасно отримати різні консультації в дистанційному режимі, у тому числі з питань управлінської діяльності, сучасних освітніх методик і технологій.

Засобом професійного спілкування між різними категоріями освітян є Інтернет-конференції, на які можна направити власні наукові повідомлення, ознайомитися з досвідом освітян інших регіонів, а також висловити власні враження від прочитаного.

Існує достатньо сучасних засобів та інструментів підтримки Інтернет-спілкування, які забезпечують інтерактивну міжперсональну та групову взаємодію людей. Серед них технологія "Кожний з усіма" – чат. В її основі лежить єдиний груповий принцип „від усіх до всіх”, при якому кожен учасник мережі, використовуючи стандартні процедури комунікації, може зв'язатися з іншими.

Таким чином, інформаційні Інтернет-ресурси можуть і повинні стати для працівників методичних служб одним з основних видів професійної інформації, необхідної їм для оптимізації своєї діяльності.

Перспективним напрямом розвитку використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в роботі методичних служб є створення єдиного інформаційно-освітнього простору, яке стане частиною регіонального та всеукраїнського. Це забезпечить формування інформаційної культури освітян, оскільки долучившись до професійного, особистісно-значимого інформаційного середовища, кожен об'єктивно стає не тільки користувачем, а й носієм інформації.

Інформаційна культура органічно входить в сучасне життя та призводить до змін багатьох соціально-економічних, політичних та духовних представлень, вносить якісно нові можливості в життя людини.

Нажаль, в Україні на сьогодні відсутня цілісна державна концепція інформаційної освіти та формування інформаційної культури. В останні часи інформаційна культура асоціюється тільки з технічним аспектом інформатизації, або оволодінням навиками роботи на комп'ютері. Тому в державі потрібно створити науково обґрунтовані педагогічні та інформаційні технології, систему раціональних методів та засобів інформаційної підготовки освітян.

На наш погляд, створення єдиного інформаційного середовища не тільки дозволить реалізувати єдину стратегію розвитку, але й стане фактором модернізації освіти.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма „Освіта”(Україна ХХІ століття).- К.:Райдуга, 1994, с.43.
2. В.А. Кравец, В.Н., Кухаренко «Вопросы формирования информационной культуры». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.e-joe.ru/sod/00/4_00/ku.html – Заголовок з екрану.

3. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: Колективна монографія. – К.: Атіка, 2005.- 252 с.
4. Інформаційні технології і засоби навчання: Зб.наук. праць / За ред. В.Ю.Бикова, Ю.О.Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – Атіка, 2005. – 272 с.
5. Мозолин В.П. О некоторых проблемах телекоммуникационного обучения // Информатика и образование, 2000 №2, с.89-90.
6. Новожилова Н.В. Использование современных информационно-коммуникационных технологий в работе методических центров // Методист, 2005 №1, с.16-22.
7. Освітній портал - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/> – Заголовок з екрану.
8. Портал „Діти України” - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<http://www.children.edu-ua.net>) – Заголовок з екрану.
9. Російське мережеве об’єднання методистів - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://som.fsio.ru/about.asp> – Заголовок з екрану.
10. Сайт Міністерства освіти і науки України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (www.mon.gov.ua) – Заголовок з екрану.
11. Сайт Верховної Ради України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – Заголовок з екрану.
12. Сайт Університету менеджменту освіти АПН України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (www.cippe.edu.ua) – Заголовок з екрану.

**Информационная культура как составная профессионализма
методического работника.**

Бондарь О.А., Кравчина О.Е., Олифира Л.Н.

Резюме

Авторы раскрывают вопросы формирования информационной культуры методического работника в связи с распространением на современном этапе использования информационно-коммуникационных технологий и дают некоторую характеристику ресурсов образовательного сектора Интернета.

Ключевые слова: информационная культура, методическая культура, информационные технологии, информационные ресурсы.

Information Culture as a component of professionalism methodical worker.

Bondar O, Kravchina O., Olifira L

Resume

The authors reveal the formation of an information culture methodical worker on the spread at the present stage of information and communication technology and give some of the characteristics of Internet resources, the education sector.

Key words: information culture, methodical culture, information technology, information resources